

Πρεβεζάνικα Χρονικά
Περιοδική Έκδοση της
Δημοτικής Βιβλιοθήκης
Πρέβεζας
«Γυμνασιάρχης Χ. Κοντός»

Πρεβεζάνικα ΧΡΟΝΙΚΑ

Περίοδος Β΄ – Έτος 36^ο – τεύχος 55-56
Πρέβεζα 2019

© Δήμος Πρέβεζας – Δημοτική Βιβλιοθήκη Πρέβεζας
Πρέβεζα 2019
ISSN 1105-753X

Ελευθέριος Α. ΒΕΤΣΙΟΣ

*Εκλογή προξενικών αρχών της Βενετίας
σε περιοχές της Δυτικής Ελλάδας κατά τον
18^ο αιώνα: Δικαιοδοσία – καθήκοντα*

Η Βενετία καθ' όλη τη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα βρισκόταν σε μια περίοδο σταδιακής οικονομικής παρακμής που ξεκίνησε από τον 16^ο αιώνα και κορυφώθηκε με την κατάλυση του βενετικού κράτους (1797). Αυτή η περίοδος της παρακμής σηματοδοτείται από την ανακάλυψη της Αμερικής και την ανάπτυξη του διατλαντικού εμπορίου και το συνεπακόλουθο πλήγμα που επέφερε στη μεσογειακή οικονομία, από τη σταδιακή απώλεια των βενετικών κτήσεων στην ανατολική Μεσόγειο και από τη σταδιακή μετατόπιση της οικονομικής δραστηριότητας της βενετικής άρχουσας τάξης από το θαλάσσιο εμπόριο στις επενδύσεις στη γη και στον τομέα της μεταποίησης, όταν είχε ολοκληρωθεί η προσάρτηση της ιταλικής ενδοχώρας.¹

Εντούτοις η Βενετία, χωρίς να είναι πια ένα κύριο σταυροδρόμι του παγκόσμιου εμπορίου, παρέμενε η μητροπολιτική αγορά μιας πλούσιας, πυκνοκατοικημένης περιοχής. Το εμπορικό ναυτικό της, αντίστοιχα, δεν αγωνιζόταν πια για την πρώτη θέση στην Ευρώπη, αλλά οι ανάγκες της περιοχής δημιουργούσαν αξιόλογα φορτία, κι όταν οι στόλοι των κύριων ναυτικών δυνάμεων ήταν απορροφημένοι στους δικούς τους πολέμους, το εμπορικό ναυτικό της Βενετίας γνώριζε σημάδια ανάκαμψης.²

Μέσα στο γενικότερο πλαίσιο του ευρωπαϊκού ανταγωνισμού τον 18^ο αιώνα, η Βενετία διατηρεί μια πολύ δυναμική παρουσία στο εμπόριο της Ανατολής και ασκεί μεγάλη ελκτική δύναμη πάνω στο αναπτυσσόμενο ελληνικό εμπόριο, χερσαίο και θαλάσσιο. Στις βενετικές αρχειακές πηγές στοιχειοθετείται, πέρα από κάθε αμφισβήτηση, μία εικόνα εντατικών και πυκνών επαφών ανάμεσα στις τουρκοκρατούμενες ελληνικές χώρες και το βενετικό κράτος, όλο αυτό το διάστημα.

¹ Πρβλ. ΔΙΑΛΕΤΗ et al. 2015.

² Πρβλ. LANE 2007.

Στο πλαίσιο, λοιπόν, μιας εμποροκρατικής πολιτικής η Γαληνοτάτη Δημοκρατία στράφηκε στη δημιουργία προξενίων και εγκατάσταση προξενικών αρχών στις τουρκοκρατούμενες περιοχές της ελληνικής χερσονήσου. Υπό το ευνοϊκό καθεστώς των διομολογητικών συνθηκών, που παρέδιδε το εμπόριο της Ανατολής στις εμπορικές δυνάμεις της Δύσης, τα εγκατεστημένα στα εμπορικά λιμάνια της αυτοκρατορίας δυτικά προξενία έχαιραν εξαιρετικών προνομίων. Τα προξενία αυτά έγιναν όχι μόνο πόλοι έλξης του οθωμανικού και μέσα εξάπλωσης του δυτικού εμπορίου, αλλά και κέντρα πολιτικής επιρροής των κρατών που εκπροσωπούσαν μέσα στους κόλπους της αυτοκρατορίας.³

Η όλη διαδικασία της εκλογής προξένων της Βενετίας στην Οθωμανική Αυτοκρατορία αφορούσε στην αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia (των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου»), στην οποία υπάγονταν τα βενετικά προξενία, και διεξαγόταν στη Βενετία. Συγκεκριμένα, η εκλογή προκηρυσσόταν από την αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia, κατόπιν εντολής της Γερουσίας, και το έγγραφο της προκήρυξης αναρτάτο, όπως όλες οι σημαντικές αποφάσεις της βενετικής διοίκησης, κοντά στις σκάλες του Rialto, στον στενό δρόμο της Sicutà. Στη συνέχεια, οι αιτήσεις των υποψηφίων καταθέτονταν στο Pien Collegio, το σώμα δηλαδή που θα διεξήγε την εκλογή. Με απόφαση του Pien Collegio οριζόταν η ημερομηνία της. Η εκλογή διεξαγόταν με τη συμμετοχή στο εκλεκτορικό σώμα και της αρχής των Cinque Savi alla Mercanzia. Μετά την εκλογή, το όνομα του εκλεγμένου προξένου και η ημερομηνία της εκλογής του αναγράφονταν σε ένα ειδικό βιβλίο. Η εκλογή εγκρινόταν με απόφαση της Γερουσίας και οι Cinque Savi alla Mercanzia κατάρτιζαν τον κανονισμό λειτουργίας του προξενείου, τον οποίο κοινοποιούσαν στον εκλεγμένο πρόξενο. Αυτό ήταν το καθιερωμένο τυπικό που ακολουθούνταν στη Βενετία για την εκλογή ενός προξένου, άσχετα αν οι πραγματικές αιτίες που προκαλούσαν την εκλογή οφείλονταν στη δραστηριοποίηση των Cinque Savi alla Mercanzia ή σε προσπάθειες των ίδιων των υποψηφίων.⁴

Η παρούσα εργασία στηρίζεται σε αρχειακό υλικό που αντλήθηκε από το Κρατικό Αρχείο της Βενετίας (Archivio di Stato di Venezia) και περιλαμβάνει τις «Commissioni», δηλαδή τις υποχρεώσεις και τα καθήκοντα, που ανέλαβαν πρόξενοι της Βενετίας σε κάποιες τουρκοκρατούμενες περιοχές της Δυτικής Ελλάδας κατά τη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα. Από την εξέταση του αρχειακού υλικού διαπιστώνουμε ότι μερικοί υπήκοοι της Βενετίας παρότι επελέγησαν στο αξίωμα του προξένου, τελικά δεν ανέλαβαν υπηρεσία και αντικαταστάθηκαν γρήγορα από άλλους υποψηφίους, αφού επαναπροκηρύχθηκε η θέση. Αναφέρουμε, συγκεκριμένα, την περίπτωση του διορισμού του Παύλου Βαλσαμάκη

³ Πρβλ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ 1990.

⁴ Περισσότερα βλ. ΒΕΤΣΙΟΣ 2007.

στα 1764 ως νέου προξένου Ναυπάκτου, ο οποίος τελικά, για λόγους που δεν αναφέρονται στο αρχειακό υλικό, δεν ανέλαβε τα καθήκοντα του. Στη συνέχεια η αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia επαναπροκήρυξε τη θέση και διόρισε στα 1765 τον Καίσαρα Μεσσαλά ως νέο πρόξενο Ναυπάκτου.

Τα έγγραφα

1

Συνοπτική απόδοση: Οι πενταετίες των προξένων της Βενετίας Γεωργίου Κουμάνου⁵ που υπηρετεί ως πρόξενος στη Ναύπακτο έχοντας στην εποπτεία του και την περιοχή της Άρτας, Antonio Samuel Bettoni που υπηρετεί ως πρόξενος της Βενετίας στη Γένοβα και του Giacomo Antonio Piatti που υπηρετεί ως πρόξενος της Βενετίας στη Νεάπολη, έχει εκπνεύσει και οι βενετικές αρχές προκηρύσσουν τις θέσεις τους. Στις 10 Ιανουαρίου 1732 more veneto εμφανίζεται ενώπιον των αρχών και εγγράφεται στον κατάλογο των υποψηφίων για το προξενείο της Ναυπάκτου με την εποπτεία της Άρτας ο Γεώργιος Κουμάνος, ενώ στις 13 του ίδιου μήνα εγγράφεται στον κατάλογο των υποψηφίων για το προξενείο της Πάτρας ο Agostin dalla Porta.⁶ Η αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia επέλεξε μετά από ψηφοφορία τον Γεώργιο Κουμάνο ως πρόξενο της Ναυπάκτου με την εποπτεία της Άρτας με πέντε λευκές ψήφους έναντι μηδενός πρασίνου, ενώ για το προξενείο της Πάτρας επέλεξε τον Agostin dalla Porta με τρεις λευκούς ψήφους έναντι δύο πρασίνων.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Seconda Serie, Consoli Veneti in Levante, b. 31, quaderno 250, χ. αρ.

Il Ser(enissi)mo P(ri)n(ci)pe fa saper

Et è d' ordine degl' Ill(ustrissi)mi et Ecc(ellentissi)mi Sig(no)ri V Savii alla Merc(anzi)a. Si fa publicam(en)te intendere che essendo spirato il quinquenio da che d(omino) Zorzi Cumano sostenta il Veneto Consolato di Lepanto et Arta, come pure essendo spirato il quinquenio da che fu sostenuto da d(omino) Antonio Samuel Bettoni il Consolato Veneto di Genova, nec non essendo terminato quello sostenuto in Napoli da d(omino) Giac(om)o Antonio Piatti, chi pretende concorre a detti Consolati debba nel termine di giorni otto darsi in notte nel Mag(istra)to sud(et)tó per devenir passati i quali all'elatione pred(et)ta.

⁵ Για τον Γ. Κουμάνο πρβλ. περισσότερα ΒΕΤΣΙΟΣ 2007, 63-67.

⁶ Για το βενετικό προξενείο της Πάτρας τον 18^ο αι. πρβλ. ΒΕΤΣΙΟΣ 2010.

Adi 7 gennaio 1732

Publicato sopra le scale di Rialto nella cale della Sicurtà e Lochi Soliti per me Zuane Gagieta Com. Pub(lic)o

Adi 10 gennaio 1732

Comparse in Off(ici)o Zu(an) Ant(oni)o Billo et in essecut(io)n del sud(et)to Proclama diede in notta per la sua confirmatione di Console Veneto in Lepanto et Arta Zorzi Cumano

Adi 13

Comparse in Off(ici)o d(omino) Ottavian dalla Porta et in essecut(io)n del sud(et)to Proclama da in notta per Consoli di Patrasso d(omino) Agostin dalla Porta suo padre Colonel.

Adi 22 gennaio 1732 m(ore) v(eneto)

Gl'Ill(ustrissi)mi et Ecc(ellentissi)mi Sig(no)ri V Savii alla Merc(anzi)a. In ordine al sud(et)to Proclama, essendosi dati in nota per Console di Lepanto et Arta d(omino) Zorzi Cuipano per la sua confirmatione et d(omi)no Agostin dalla Porta, hanno perciò mandato il bossalo bianco per la confermat(io)n di d(omino) Zorzi Cumano et il verde di no

B(ian)co n(umer)o 5

Vere n(umer)o 0 e restò confermatto

Hanno pure mandato il bossolo bianco per l'elletione di d(omi)no Agostin dalla Porta, il verde di nò

Bianco n(umer)o 3

Verde n(umer)o 2

Polo Renier

Lorenzo Tiepolo K(avalie)r P(rocurato)r

Michiel Priuli

Savii alla Merc(anzi)a

Zaccaria Vallaresso

Nicolo Erizzo (terz)o K(avalie)r

2

Συνοπτική απόδοση: Η αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia με απόφασή της που εκδόθηκε στις 24 Ιανουαρίου 1733 προσδιορίζει τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις του νέου πρόξενου της Ναυπάκτου Γεωργίου Κουμάνου. Η απόφαση αυτή αποτέλεσε και τον κανονισμό λειτουργίας του προξενείου. Σύμφωνα, λοιπόν, με τις «Commissioni per il Console di Lepanto e sue dipendenze» ο Γ. Κουμάνος όφειλε να κατοικήσει και να κάνει έδρα του τη Ναύπακτο. Τα όρια δικαιοδοσίας του προξενείου ήταν αρκετά εκτεταμένα, καθώς περιλάμβανε όλη την περιοχή από τη Ναύπακτο μέχρι την Άρτα και τα Σάλωνα, τις ακτές και τα μέρη φόρτωσης και εκφόρτωσης των πλοίων που βρίσκονταν

στην έκταση αυτή. Στη δικαιοδοσία του προξενείου αυτού θα πρέπει να προσαρτηθεί και το προξενείο της Πάτρας. Ο Γ. Κουμάνος όφειλε να αναλάβει και να εξασκήσει τα προξενικά του καθήκοντα προσωπικά και όχι μέσω κάποιου αναπληρωτή, εκτελώντας με ακρίβεια και υπευθυνότητα όλα τα καθήκοντα που του αναθέτονταν. Η χρονική διάρκεια της θητείας του ήταν για πέντε χρόνια από την ημέρα εκλογής του. Με το τέλος αυτού του χρονικού διαστήματος η αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» θα προέβαινε στην ανανέωση της θητείας του ή θα προχωρούσε στην εκλογή νέου προξένου ανάλογα με το τι θα έκρινε ενδεδειγμένο και επωφελές για το συμφέρον της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας. Αυτό, βέβαια, θα γινόταν κάθε φορά, δηλαδή από πενταετία σε πενταετία, με τη διαδικασία που προέβλεπαν οι αποφάσεις της Γερουσίας της 10^{ης} Δεκεμβρίου 1699, 21^{ης} Φεβρουαρίου 1715 και 2^{ας} Μαρτίου 1719.

Κύριο καθήκον του προξένου ήταν η προστασία των συμφερόντων του βενετικού κράτους, η βοήθεια και η παροχή κάθε διευκόλυνσης προς τους Βενετούς υπηκόους, για να μπορούν αυτοί να εξασκούν απρόσκοπτα τις εμπορικές τους δραστηριότητες. Στο πλαίσιο αυτό ο πρόξενος φρόντιζε, ώστε να μην ζημιώνονταν οι περιουσίες των Βενετών υπηκόων, που εμπορευόνταν στην περιοχή της δικαιοδοσίας του προξενείου, και μεριμνούσε επιμελώς για την ασφαλή αποθήκευση και αποστολή των εμπορευμάτων. Επίσης, υποχρέωσή του ήταν να κοινοποιεί ανά τακτά χρονικά διαστήματα στην αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» έναν κατάλογο τόσο με το είδος και την ποσότητα των εμπορευμάτων που διακινούνταν στην περιοχή, όσο και με τα βενετικά πλοία (*bastimenti*) που αγκυροβολούσαν στις σκάλες και τα λιμάνια της περιοχής δικαιοδοσίας του προξενείου. Οι κατάλογοι αυτοί, αντίγραφα των οποίων αποστέλλονταν στη Βενετία, αριθμούνταν και φυλάσσονταν στο αρχείο του προξενείου για ελέγχους που ενδεχόμενα χρειαζόνταν να γίνουν.

Παράλληλα, ο πρόξενος φρόντιζε, ώστε τα εμπορεύματα που διακινούσαν οι Βενετοί υπήκοοι στην περιοχή του προξενείου, να αποστέλλονται σε αυτήν την πόλη (*in questa città*), εφόσον απαγορευόταν ρητά στους ίδιους, από τους νόμους, να στέλνουν τα εμπορεύματα τους σε κάποιο άλλο μέρος που ανήκε σε ξένο κράτος, μέσα ή έξω από τον κόλπο. Αυτό θα γινόταν για να κυκλοφορούν όλο και περισσότερα βενετικά πλοία, προαναγγέλλοντας σε όλους που απασχολούνται με το εμπόριο (καπετάνιους, αξιωματούχους, γραμματείς) ότι η παραβίαση των νόμων προέβλεπε αυστηρές ποινές, σύμφωνα με τα διατάγματα της 10^{ης} Ιουλίου 1709 και 16^{ης} Μαΐου 1714.

Επίσης, σύμφωνα με την απόφαση ο πρόξενος όφειλε να εκτελεί με συνέπεια και προθυμία τις εντολές της αρχής των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» με σκοπό την καλύτερη διεκπεραίωση των δημοσίων υποθέσεων και των εμπορικών δραστηριοτήτων.

Ο πρόξενος όφειλε, επιπρόσθετα, εφόσον συνέτρεχαν λόγοι για δημιουργία θέσεων υποπροξένου, αναπληρωτή προξένου και πράκτορα, να υποβάλλει

αυτούς τους λόγους στην αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου». Παράλληλα, θα γνωστοποιούσε, αν υπήρχαν Βενετοί υπήκοοι σε εκείνα τα μέρη κατάλληλοι γι' αυτές τις θέσεις, χωρίς όμως ο ίδιος να αναλάβει κάποια πρωτοβουλία για πρόσληψη αυτών των προσώπων. Επιπλέον, όφειλε σύμφωνα με το διάταγμα της 2^{ας} Μαρτίου 1719 να απαιτεί το 1 % και όχι περισσότερο ως προξενικό δικαίωμα για τα εμπορεύματα τόσο των Βενετών υπηκόων όσο και των ξένων, τα οποία φορτώνονταν σε βενετικά πλοία στα λιμάνια και τις σκάλες της δικαιοδοσίας του προξενείου. Αυτό θα συνέβαινε προσωρινά, για να μπορέσει αργότερα η αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου», σταθμίζοντας τις περιστάσεις, να περιορίσει τα επιβαρυντικά μέτρα για τα φορτία αποβλέποντας έτσι στην ανακούφιση της εμπορικής δραστηριότητας.

Υποχρεωνόταν ακόμη ο πρόξενος να επαγρυπνεί, ώστε στις σκάλες της Ναυπάκτου, των Σαλώνων και των ακτών τους ή στις αποβάθρες των εμπορικών πλοίων της Άρτας και της Πάτρας, οι Βενετοί έμποροι να πληρώνουν φόρο (εξαγωγής των οθωμανικών προϊόντων) που αναλογούσε στο 3 % της αξίας των εμπορευμάτων και όχι περισσότερο, χάρη των διομολογήσεων που είχαν συμφωνηθεί. Παράλληλα, όφειλε να διευθετεί κάθε διαφορά που προέκυπτε μεταξύ Τούρκων και Βενετών υπηκόων λαμβάνοντας μέτρα για τη διευθέτηση αυτών των διαφορών. Έτσι, θα αποφεύγονταν οι φιλονικίες και οι προσφυγές στους Τούρκους διοικητές για επίλυση των σχετικών προβλημάτων.

Τέλος, ο πρόξενος όφειλε να φροντίζει με προσεκτικό τρόπο τη προσωρινή φόρτωση ξένων εμπορευμάτων πάνω σε ξένα πλοία με σκοπό να μεταφορτωθούν σε βενετικά πλοία, κάνοντας γνωστό στους ενδιαφερόμενους και στους ιδιοκτήτες, που φόρτωναν σε βενετικά πλοία στις σκάλες δικαιοδοσίας του προξενείου και ιδιαίτερα στη Σαγιάδα, την απαλλαγή από το 1/3 του φόρου της μεσιτείας (*Sansarie*). Αυτό θα συνέβαινε σύμφωνα με τα διατάγματα της 15^{ης} Απριλίου 1719 και της 24^{ης} Απριλίου 1719.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Seconda Serie, Consoli Veneti in Levante, b. 31, quaderno 250, χ. αρ. (24 Ιανουάριου 1733)

Polo Renier Savio alla Merc(anzi)a

Lorenzo Tiepolo K(avalie)r P(rocurato)r S(avi)o alla Merc(anzi)a

Michiel Priuli S(avi)o alla Merc(anzi)a

Zaccaria Vallaresso S(avi)o alla Merc(anzi)a

Nicolò Erizzo (terzo) K(avalie)r S(avi)o alla Merc(anzi)a

Commissioni per il Console di Lepanto e sue dipendenze

Essendo seguita la confirmatione di te Zorzi Cumano per Console Veneto in Lepanto, Salona e loro spiagge o siano caricatori, con la soprintendenza dell'Arta, al qual Consolato dovrà pure andare anesso quello di Patrasso, come

prescrive il Decreto 11 settembre decorso, dovendo il Mag(istra)to n(ost)ro ingiongerti quelle Com(m)iss(io)ni che sono reputate necessarie e dovrai pontualm(en)te essequire nell'essercitio del tuo Ministero; perciò dovrai continuare l'impiego del Consolato personalh(en)te e non per via di sostituto; e ciò per anni 5, doppo il qual tempo si devenirà o all'ellectione di nuovo Console o alla tua confirmatione, secondo che sarà reputato proprio e conveniente per altri anni 5, e così di volta in volta o sia di quinquenio in quinquenio nella maniera che dispongono li Decreti dell'Ecc(e)llentissi)me S(ignori)e 1699 10 dec(embr)e, 1714 21 febraro, 1719 2 marzo, in tal proposito.

Secondo. Doverai habitare e fare la tua residenza in Leppanto, o sia nel suo castello, con la soprintendenza dei luochi sopraespressi, invigilando che non siano arrecati pregiudicii ne ai sudditi ne a loro effetti, procurando la loro solecita speditione tanto nel recapito, quanto nella partenza, e quel più che potesse giovare ai riguardi del commercio, essendo tua particolar incombenza di assistere et agevolare i n(ost)ri Sudditi.

Terzo. Doverai partecipare di tempo in tempo al Mag(istra)to n(ost)ro non solo le notitie che riguardano il Pub(lic)o Servitio, quello del commercio e de sudditi, ma inoltre trasmettere con la maggion dilligenza una notta tanto delle merc(anzi)e andanti e venienti, quantità e qualità delle med(esi)me, quanto dei bastimenti veneti che aprodassero nella || giurisdizio(n)e del Consolato; e ciò di volta in volta; e numerando le notte pred(et)te per i riscontri che occoessero a maggior cautella et anche per esser conservate nella filza particolare del Consolato.

Quarto. Soprattutto doverai accudire che le merci di coteste parti siano inviate in questa città e particolar(m)en)te obligare quelle dei sudditi, essendo a medesimi espressam(en)te vietato dalle leggi il poterle spedire in alcuna parte de Stati Esteri dentro o fuori del golfo; e ciò in aum(en)to sempre maggiore del traffico veneto e per intiero adempim(e)to della Volontà Pub(lic)a; com(m)e-tendo ai capitani, scrivani, sopracarichi et altri, a quali occoresse l'essequitione delle leggi sotto le pene tutte cominate nelle med(esi)me a trasgressori et altre ad arbitrio del Mag(istra)to, come rissulta dai due Proclami a stampa del Mag(istra)to n(ost)ro [essecutivi non solo d'anteriori Decreti, ma approbati pur anche con altri Decreti particolari] in datta 1709 10 luglio et 1714 16 maggio, che ti furono consignati per lume e loro essecutione.

Quinto. Doverai in consonanza della patente essequire pontualm(en)te gl'ordini del Mag(istra)to n(ost)ro e de rapp(rese)ntanti ancora con quella sollecitudine e vigilanza che rissercano gl' affari publici e del commercio.

Sesto. Doverai in consonanza pure della pred(et)ta Patente, occorendo in alcuna parte del Consolato l'impiego di Vice Consoli, sostituti o aggenti, awanzare le notitie al Mag(istra)to per dover dipender da quello che ti sarà prescritto, notificando inoltre se vi fossero sudditi in quelle parti per l'opportune

rissolutioni, senza prenderti alcun arbitrio o facultà in tal proposito.

Settimo. Doverai in essecutione del Decreto 1719 2 marzo essigere un per cento e non più sopra tutti gl'effetti tanto de sudditi, quanto degl'esteri che fossero caricati ne bastim(en)ti veneti; e ciò provisionalm(en)te per dover poi a proportione delle cogiunture e de tempi restringere le misure del d(et)to aggravio a solievo del negotio.

Ottavo. Doverai coti la maggior applicatione e diligenza invigilare che nelle scale di Lepanto, Salona e loro spiagge o cargadoti dell'Arta e di Patrasso i sudditi debbano soggiacere a pagam(en)to de dadi a ragion de 3 p(er) c(en)to e non piu, in virtù delle capitulationi di questa ultima Pace, come dalla copia dei Articoli in tal proposito, che ti furono consegnati.

Nono. Doverai, succedendo qualche differenza tra sudditi e sudditi || veneti, o vero tra essi et altre persone, i ripieghi che fossero valevoli a componere le difficoltà, perche tutto serva a divertire i litigi et i ricorssi a Comandanti Turchi per animarli alla maggior applicatione del negotio.

Decimo. Doverai divertire con destra e cauta maniera quanto più sia possibile il carico delle merci estere sopra legni esteti ad oggetto che siano caricate ne bastimenti veneti, facendo comprendere a quegli interessati e proprietarii che caricassero nelle pred(et)te scale et in particolare alla Bastia sopra legni veneti resentmentione del dado intitolato terzo delle sansarie in virtù del Decreto 1719 15 aprile e terminat(ion)e esecutiva del Mag(istra)to n(ost)ro 24 aprile pur 1719, che ti furono consegnate in copia.

Data dal Mag(istra)to de V Savii alla Merc(anzi)à li 24 gennaio 1733 m(ore) v(eneto).

3

Συνοπτική απόδοση: Η αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia, ενημερώνουν με επιστολή τους στις 10 Μαρτίου 1733 τον πρόξενο της Ναυπάκτου Γεώργιο Κουμάνο, τον έκτακτο πρεσβευτή στην Πύλη και τον γενικό προβλεπτή της Θάλασσας ότι προτείνουν τον διορισμό του Φραγκίσκου Κουμάνου, γιου του Γεωργίου Κουμάνου, ως υποπρόξενου στην Πάτρα, καθώς το προξενείο, που είχε αποφασιστεί να δημιουργηθεί εκεί, τελικά δεν ιδρύθηκε και ετέθη υπό την εποπτεία του προξενείου της Ναυπάκτου. Η απόσταση μεταξύ Ναυπάκτου και Πάτρας, που δεν βοηθά στην επίβλεψη των εκεί εμπορικών δραστηριοτήτων των Βενετών υπηκόων, συνηγορεί στην τοποθέτηση στην Πάτρα ενός υποπρόξενου που θα αναλάβει τη διεκπεραίωση όλων των εμπορικών υποθέσεων, γεγονός που θα ωφελήσει κατά πολύ τη Γαληνοτάτη Δημοκρατία. Ζητούν, τέλος, από τον έκτακτο πρεσβευτή στην Πύλη και τον γενικό προβλεπτή της Θάλασσας να υποστηρίξουν την πρόταση αυτήν και να συνηγορήσουν στον διορισμό του υποπρόξενου.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Seconda Serie, Consoli Veneti in Levante, b. 31, quaderno 250, χ. αρ. (10 Μαρτίου 1733)

Giacomo da Riva S(avi)o alla Merc(anzi)a et colle(eghio)

Il Console Ven(et)o in Lepanto

Si sono ricevute le vostre 6 dicembre e 14 gennaio decorsi, per occasione delle qual vi si dice il nostro agradimento per tutto ciò che a favore de sudditi et in esecuzione delle Capitulationi della Pace bavere ottenuto da cotesti comandanti Turchi.

Giusta essendosi conosciuta in passato la destinatione da farsi d'un Vice Console all'Arta, a Missolongi et altre scale attinenti al Consolato di Lepanto, che per la distanza de luoghi non potevano ammettere la vostra personale assistenza, egualm(en)te opportuno si conosce che possiate destinare in qualità di Vice Console e vostro sostituto in Patrasso Franc(esc)o, vostro figliolo, che vorrà anch'egli seguitando le vostre pedate aquistarsi il pub(lic)o agradimento e comparire non imeritevole di quella condiscendenza e di quel posto, che con la p(rese)nte gli viene assentito.

Di tale concorso se ne avanzano a S(ue) E(ccellenze) Amb(asciato)re Straordinario alla Porta e Prov(edito)r G(e)n(er)al da Mar, il che vi serva di lume; e vi auguriamo felicità.

Data dal Mag(istra)to de V Savii alla Merc(anzi)a li 10 marzo 1733

All'Amb(asciato)r Est(raordinari)o alla Porta

Sospeso il Consolato di Patrasso e demandatane la soprintendenza del med(esi)mo all'altro di Lepanto, è divenuto questo Mag(istra)to alla confermatone di Giorgio Cumano, actual Console di Lepanto, affinche d'amendue egli ne sia direttore; ma come || che la distanza di Patrasso esige una qualche personale assistenza, siamo perciò concorsi ad esaudire Pinstanza del Cumano di poter destinare un Vice Console, o sia un sostituto in Patrasso, da esser questo Vice Consolato, o sia sostituzione, sostenuto da Franc(esc)o, suo figliolo, caso che vi volesse qualche assenso dalla Porta; noi con preventionem ne rendiam partecipi V(ostra) E(ccellenza), dalla di cui prudenza più conferenti al caso presente; con che gl'auguriamo ogni compita felicità.

Data dal Mag(istra)to de V Savii alla Merc(anzi)a li 10 marzo 1733

Giacomo da Riva S(avi)o alla Merc(anzi)a et Coll(egi)o.

Al Prov(edito)r G(e)n(er)al da Mar

Determinatasi l'Autorità Publica, come havrà in altre nostre antecedenti rilevato, all'unione dei due Consolati di Lepanto e Patrasso, assentimo a Giorgio Cumano da noi ultimam(en)te confermato nel posto, a sostener il

peso e la direttone d'amendue i Consolati, che possa destinare per suo sostituto, o sia Vice Console a Patrasso Franc(esc)o, suo figliolo; ciò resta fatto afffinche V(ostra) E(ccellenza) non solo dia que'sufraggi, ma unitam(en)te rilasci quegl'ordini che sian vaevoli a farlo riconoscere per tale; con che se le raccomandiamo.

Data dal Mag(istra)to de V Savii alla Merc(anzi)a li 10 marzo 1733

Giacomo da Riva S(avi)o alla Merc(anzi)a et Coll(egi)o.

4

Συνοπτική απόδοση: Η αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia με απόφαση της που εκδόθηκε στις 22 Σεπτεμβρίου 1764 προσδιορίζει τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις του νέου πρόξενου της Ναυπάκτου Παύλου Βαλσαμάκη. Η απόφαση αυτή αποτέλεσε και τον κανονισμό λειτουργίας του προξενείου. Σύμφωνα, λοιπόν, με τις «Commissioni per il Console di Lepanto e sue dipendenze» ο Παύλος Βαλσαμάκης όφειλε να κατοικήσει και να κάνει έδρα του τη Ναύπακτο. Τα όρια δικαιοδοσίας του προξενείου ήταν αρκετά εκτεταμένα, καθώς περιλάμβανε όλη την περιοχή από τη Ναύπακτο μέχρι την Άρτα και τα Σάλωνα, τις ακτές και τα μέρη φόρτωσης και εκφόρτωσης των πλοίων που βρίσκονταν στην έκταση αυτή. Στη δικαιοδοσία του προξενείου αυτού θα πρέπει να προσαρτηθεί και το προξενείο της Πάτρας, όπως καθορίζει το διάταγμα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 1732. Ο Π. Βαλσαμάκης όφειλε να αναλάβει και να εξασκήσει τα προξενικά του καθήκοντα προσωπικά και όχι μέσω κάποιου αναπληρωτή, εκτελώντας με ακρίβεια και υπευθυνότητα όλα τα καθήκοντα που του ανατέονταν. Η χρονική διάρκεια της θητείας του ήταν για πέντε χρόνια και θα ξεκινούσε από τη 12^η Ιανουαρίου 1766 more veneto, έτος κατά το οποίο θα εκπνεύσει η πενταετία του νυν προξένου Ιωάννη Λάπο και θα ολοκληρωνόταν την 11^η Ιανουαρίου 1771 more veneto. Με το τέλος αυτού του χρονικού διαστήματος η αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» θα προέβαινε στην ανανέωση της θητείας του ή θα προχωρούσε στην εκλογή νέου προξένου ανάλογα με το τι θα έκρινε ενδεδειγμένο και επωφελές για το συμφέρον της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας. Αυτό βέβαια θα γινόταν κάθε φορά, δηλαδή από πενταετία σε πενταετία, με τη διαδικασία που προέβλεπαν οι αποφάσεις της Γερουσίας της 10^{ης} Δεκεμβρίου 1699, 21^{ης} Φεβρουαρίου 1715 και 2^{ας} Μαρτίου 1719.

Κύριο καθήκον του προξένου ήταν η προστασία των συμφερόντων του βενετικού κράτους, η βοήθεια και η παροχή κάθε διευκόλυνσης προς τους Βενετούς υπηκόους, για να μπορούν αυτοί να εξασκούν απρόσκοπτα τις εμπορικές τους δραστηριότητες. Στο πλαίσιο αυτό ο πρόξενος φρόντιζε, ώστε να μην ζημιώνονταν οι περιουσίες των Βενετών υπηκόων που εμπορεύονταν στην περιοχή της δικαιοδοσίας του προξενείου και μεριμνούσε επιμελώς για την ασφαλή αποθήκευση και αποστολή των εμπορευμάτων. Επίσης, υποχρέωση

του ήταν να κοινοποιεί ανά τακτά χρονικά διαστήματα στην αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» έναν κατάλογο τόσο με το είδος και την ποσότητα των εμπορευμάτων που διακινούνταν στην περιοχή, όσο και με τα βενετικά πλοία (*bastimenti*) που αγκυροβολούσαν στις σκάλες και τα λιμάνια της περιοχής δικαιοδοσίας του προξενείου. Οι κατάλογοι αυτοί αριθμούνταν και φυλάσσονταν στο αρχείο του προξενείου για ελέγχους που ενδεχόμενα χρειάζονταν να γίνουν.

Παράλληλα, ο πρόξενος φρόντιζε, ώστε τα εμπορεύματα που διακινούνταν οι Βενετοί υπήκοοι στην περιοχή του προξενείου να αποστέλλονται σε αυτήν την πόλη (*in questa città*), εφόσον απαγορευόταν ρητά στους ίδιους, από τους νόμους, να στέλνουν τα εμπορεύματα τους σε κάποιο άλλο μέρος που ανήκε σε ξένο κράτος, μέσα ή έξω από τον κόλπο. Αυτό θα γινόταν για να κυκλοφορούν όλο και περισσότερα βενετικά πλοία, προαναγγέλλοντας σε όλους που απασχολούνται με το εμπόριο (καπετάνιους, αξιωματούχους, γραμματείς) ότι η παραβίαση των νόμων προέβλεπε αυστηρές ποινές, σύμφωνα με τα διατάγματα της 10^{ης} Ιουλίου 1709 και της 16^{ης} Μαΐου 1714.

Ο υποπρόξενος όφειλε να εκτελεί με συνέπεια τις εντολές της αρχής των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» με εκείνη την προθυμία που απαιτούσαν οι δημόσιες υποθέσεις και το εμπόριο.

Ο πρόξενος όφειλε, επιπρόσθετα, εφόσον συνέτρεχαν λόγοι για δημιουργία θέσεων υποπροξένου, αναπληρωτή προξένου και πράκτορα, να υποβάλλει αυτούς τους λόγους στην αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου». Παράλληλα, θα γνωστοποιούσε αν υπήρχαν Βενετοί υπήκοοι σε εκείνα τα μέρη κατάλληλοι γι' αυτές τις θέσεις, χωρίς όμως ο ίδιος να αναλάβει κάποια πρωτοβουλία για πρόσληψη αυτών των προσώπων. Επιπλέον, όφειλε σύμφωνα με το διάταγμα της 2^{ης} Μαρτίου 1719 να απαιτεί το 1 % και όχι περισσότερο ως προξενικό δικαίωμα για τα εμπορεύματα τόσο των Βενετών υπηκόων όσο και των ξένων, τα οποία φορτώνονταν σε βενετικά πλοία στα λιμάνια και τις σκάλες της δικαιοδοσίας του προξενείου. Αυτό θα συνέβαινε προσωρινά, για να μπορέσει αργότερα η αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου», σταθμίζοντας τις περιστάσεις, να περιορίσει τα επιβαρυντικά μέτρα για τα φορτία αποβλέποντας έτσι στην ανακούφιση της εμπορικής δραστηριότητας.

Υποχρεωνόταν ακόμη ο πρόξενος να επαγρυπνεί, ώστε στις σκάλες της Ναυπάκτου, των Σαλώνων και των ακτών τους ή στις αποβάθρες των εμπορικών πλοίων της Άρτας και της Πάτρας, οι Βενετοί έμποροι να πληρώνουν φόρο (εξαγωγής των οθωμανικών προϊόντων) που αναλογούσε στο 3 % της αξίας των εμπορευμάτων και όχι περισσότερο, χάρη των διομολογήσεων που είχαν συμφωνηθεί. Παράλληλα, όφειλε να διευθετεί κάθε διαφορά που προέκυπτε μεταξύ Τούρκων και Βενετών υπηκόων λαμβάνοντας μέτρα για τη διευθέτηση αυτών των διαφορών. Έτσι, θα αποφεύγονταν οι φιλονικίες και οι προσφυγές στους Τούρκους διοικητές για επίλυση των σχετικών προβλημάτων.

Επιπρόσθετα, ο πρόξενος όφειλε να φροντίζει με προσεκτικό τρόπο την προσωρινή φόρτωση ξένων εμπορευμάτων πάνω σε ξένα πλοία με σκοπό να μεταφορτωθούν σε βενετικά πλοία, κάνοντας γνωστό στους ενδιαφερόμενους και στους ιδιοκτήτες, που φόρτωναν σε βενετικά πλοία στις σκάλες δικαιοδοσίας τού προξενείου και ιδιαίτερα στη Σαγιάδα, την απαλλαγή από το 1/3 του φόρου της μεσιτείας (*Sansarie*). Αυτό θα συνέβαινε σύμφωνα με τα διατάγματα της 15^{ης} Απριλίου 1719 και της 24^{ης} Απριλίου 1719.

Τέλος, ο υποπρόξενος οφείλει να μεριμνά, ώστε όλοι οι Βενετοί υπήκοοι που εμπορεύονται στις σκάλες της δικαιοδοσίας του να εφαρμόζουν τη ναυτική νομολογία και να μεταβιβάζει στην αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» πίνακα με κάθε βενετικό πλοίο που εμφανίζεται στην περιοχή του.

A.S.V., Cinque Savia alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, b. 603 (22 Σεπτεμβρίου 1764) (Εικ. 1)

Girolamo Gradenigo Savio alla Mercanzia
 Antonio Capello primo Savio alla Mercanzia
 Sebastian Foscarini Cavalier Savio alla Mercanzia
 Prospero Valnamara Savio alla Mercanzia
 Nicolò Erizzo Savio alla Mercanzia
 Simon Cavalli Segretario

Comissioni Per il Veneto Console in Lepanto, e sue dipendenze.

Essendo stata il giorno d'oggi dal Magistrato Nostro eletta, e destinata la persona di voi Gregorio di Paulo Valsamachi per Console Veneto in Leppanto, Salona, e loro spiagge ò siano caricatori con la soprintendenza dell'Arta, al quale Consolato dovrà pur andar annesso quello di Patrasso, come prescrive il Decreto 11 settembre 1732, e dovendo il Magistrato Nostro ingiongervi quelle commissioni, che sono riputate necessarie, e dovrete pontualmente eseguire nell'esercizio del vostro Ministero; perciò dovrete intraprendere l'impiego Consolare personalmente, e non per via di sostituto e ciò per anni cinque da principiarsi li 12 Gennaro 1766 tempo in cui viene a spirare il quinquennio dell'attual Console Giovanni Lappo, e terminar li 11 Gennaro 1771; dopo il qual tempo si devenirà, ò alla elezione di nuovo Console, ò alla vostra || Confermazione, secondo che sarà riputato proprio, e conveniente per altri anni cinque, e così di volta in volta, ò sia di quinquennio in quinquennio nella maniera, che dispongono li Decreti dell'Eccellentissimo Senato 1699 10 Dicembre, 1714 21 Febbraro, e 1719 2 Marzo in tal proposito.

Dovrete abitare, e fare la vostra residenza in Lepanto, ò sia nel vostro Castello con la soprintendenza de luochi sopra espressi, invigilando, che non siano recati pregiudizj né à sudditi, né a loro effetti, procurando la loro

sollecita spedizione; tanto nel ricapito, quanto nella partenza, e quel più, che potesse giovare ai riguardi del commercio; essendo vostra particolar incombenza di assister, ed agevolare i nostri sudditi.

Parteciparete di tempo in tempo al Magistrato Nostro, non solo le notizie, che riguardano il Pubblico servizio, quello del Commercio, e de' sudditi; ma inoltre ci trasmetterete con la maggior diligenza una nota, tanto delle mercanzie andanti, e venienti, quantità, e qualità delle medesime quanto dei bastimenti Veneti, che approdassero nella giurisdizione del Consolato, e ciò di volta in volta, e numerando le note predette per i riscontri, che ocorressero a maggior cautella, ed anche per esser conservate nella filza particolare del Consolato.

Sopra tutto accudirete, che le merci di codeste parti siano inviate in questa Città, e particolarmente obbligate quelle de sudditi, essendo a medesimi espressamente vietato dalle leggi il poterle spedire in alcuna parte dei stati esteri dentro, e fuori del Golfo, e ciò in aumento sempre maggiore del Trafico Veneto, e per intiero adempimento della pubblica volontà; || commettendo a Capitani, Scrivani, Sopracarichi, ed altri, a quali occoressse l'esecuzione delle Leggi sotto le pene tutte comminate nelle medesime a Trasgressori, ed altre ad arbitrio del Magistrato come risulta dai 2 Proclami a stampa del Magistrato Nostro esecutivi non solo di anteriori Decreti; ma approbati pur anche con altri decreti particolari in data 1709 10 Luglio, e 1714 16 Maggio, che vi vengono consegnati per lume, e loro esecuzione.

In consonanza della Patente eseguirete pontualmente gl'ordjni del Magistrato nostro, e dei Rapresentanti ancora con quella sollecitudine, e vigilanza, che ricercano gli Affari Publici, e del Commercio.

Occorendo in alcuna parte del Consolato l'impiego di Vice Consoli, sostituti, ò agenti, dovrete in consonanza pure della predetta Patente, avvanzar le notizie al Magistrato per dover dipender da quello, che vi sarà prescritto; notificando in oltre, se vi fossero sudditi in quelle parti per le opportune risoluzioni, senza prendervi alcun arbitrio, o facoltà in tal proposito.

In esecuzione del Decreto 1719 2 Marzo esigerete imo per cento, e non più sopra tutti gli effetti, tanto de sudditi, quanto degl'esteri, che fossero caricati nei bastimenti Veneti, e ciò provisionalmente per dover poi a proporzione delle congiunture, e de tempi restringere le misure del detto aggravio a sollievo del negozio.

Con la maggior applicazione, e diligenza invigilarete, che nelle scale di Lepanto, Salona, e loro spiagge, e caricatori dell'Aria, e di Patrasso, i sudditi debbano soggiacere al pagamento de Dacj in ragion di tre per cento, e non più in virtù delle || capitolazioni di questa ultima Pace, come dalla copia dei articoli in tal proposito, che vi furono consegnati.

Succedendo qualche differenza trà sudditi Veneti, ovvero tra essi, ed altre persone, userete i ripieghi, che fossero vevoli, a componere le difficoltà,

perche tutto serva a divertire i littigi, ed i ricorsi ai Comandanti Turchi per animarli alla maggior applicazione del Negozio.

Divertirete con destra, e cauta maniera quanto più sia possibile il carico delle merci estere sopra legni esteri ad oggetto, che siano caricate ne bastimenti Veneti, facendo comprendere a quegl'interessati e Proprietarj, che caricassero nelle predette scale, ed in particolare alla Bastia sopra legni Veneti l'esenzone del dacio intitolato Terzo delle Sansarie in virtù del decreto 1719 15 Aprile, e Terminazione esecutiva del Magistrato Nostro 24 Aprile pur 1719 che vi furono consegnate in copia.

Porrette ogni studio, perche dai sudditi siano esiguiti li Capitoli di Marina, ed avrete particolar attenzione non solo di adempire dal canto vostro, quanto dai capitoli stessi vi resta ingionto, mà in aggiunta di trasmetterci il rollo di cadaun bastimento Veneto che capitasse sotto il vostro Consolato.

Data dal Magistrato de V Savi alla Mercanzia li 22 Settembre 1764

5

Συνοπτική απόδοση: Η αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia με απόφαση της που εκδόθηκε στις 8 Αυγούστου 1765 προσδιορίζει τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις του νέου πρόξενου της Ναυπάκτου Καίσαρα Μεσσαλά,⁷ που κατάγεται από τη Ζάκυνθο. Η απόφαση αυτή αποτέλεσε και τον κανονισμό λειτουργίας του προξενείου. Σύμφωνα, λοιπόν, με τις «Commissioni per il Console di Leranto» ο Κ. Μεσσαλάς όφειλε να κατοικήσει και να κάνει έδρα του τη Ναύπακτο. Τα όρια δικαιοδοσίας του προξενείου ήταν αρκετά εκτεταμένα, καθώς περιλάμβανε όλη την περιοχή από τη Ναύπακτο μέχρι την Άρτα και τα Σάλωνα, τις ακτές και τα μέρη φόρτωσης και εκφόρτωσης των πλοίων που βρίσκονταν στην έκταση αυτή. Στη δικαιοδοσία του προξενείου αυτού θα πρέπει να προσαρτηθεί και το προξενείο της Πάτρας, όπως καθορίζει το διάταγμα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 1732. Ο Κ. Μεσσαλάς όφειλε να αναλάβει και να εξασκήσει τα προξενικά του καθήκοντα προσωπικά και όχι μέσω κάποιου αναπληρωτή, εκτελώντας με ακρίβεια και υπευθυνότητα όλα τα καθήκοντα που του αναθέτονταν. Η χρονική διάρκεια της θητείας του ήταν για πέντε χρόνια και θα ξεκινούσε από τη 12^η Ιανουαρίου 1766 more veneto, έτος κατά το οποίο θα εκπνεύσει η πενταετία του νυν προξένου Ιωάννη Λάπο, και θα ολοκληρωνόταν την 11^η Ιανουαρίου 1771 more veneto. Με το τέλος αυτού του χρονικού διαστήματος η αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» θα προέβαινε στην ανανέωση της θητείας του ή θα προχωρούσε στην εκλογή νέου προξένου ανάλογα με το τι θα έκρινε ενδεδειγμένο και επωφελές για το συμφέρον της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας. Αυτό, βέβαια, θα γινόταν κάθε

⁷ Για τον Καίσαρα Μεσσαλά βλ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ 1999, 281-285.

φορά, δηλαδή από πενταετία σε πενταετία, με τη διαδικασία που προέβλεπαν οι αποφάσεις της Γερουσίας της 10^{ης} Δεκεμβρίου 1699, της 21^{ης} Φεβρουαρίου 1715 και της 2^{ης} Μαρτίου 1719.

Κύριο καθήκον του προξένου ήταν η προστασία των συμφερόντων του βενετικού κράτους, η βοήθεια και η παροχή κάθε διευκόλυνσης προς τους Βενετούς υπηκόους, για να μπορούν αυτοί να εξασκούν απρόσκοπτα τις εμπορικές τους δραστηριότητες. Στο πλαίσιο αυτό ο πρόξενος φρόντιζε, ώστε να μην ζημιώνονταν οι περιουσίες των Βενετών υπηκόων που εμπορευόνταν στην περιοχή της δικαιοδοσίας του προξενείου και μεριμνούσε επιμελώς για την ασφαλή αποθήκευση και αποστολή των εμπορευμάτων. Επίσης, υποχρέωσή του ήταν να κοινοποιεί ανά τακτά χρονικά διαστήματα στην αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» έναν κατάλογο τόσο με το είδος και την ποσότητα των εμπορευμάτων που διακινούνταν στην περιοχή, όσο και με τα βενετικά πλοία (*bastimenti*) που αγκυροβολούσαν στις σκάλες και τα λιμάνια της περιοχής δικαιοδοσίας του προξενείου. Οι κατάλογοι αυτοί αριθμούνταν και φυλάσσονταν στο αρχείο του προξενείου για ελέγχους που ενδεχόμενα χρειάζονταν να γίνουν.

Παράλληλα, ο πρόξενος φρόντιζε, ώστε τα εμπορεύματα που διακινούνταν οι Βενετοί υπήκοοι στην περιοχή του προξενείου να αποστέλλονται σε αυτήν την πόλη (*in questa città*), εφόσον απαγορευόταν ρητά στους ίδιους, από τους νόμους, να στέλλουν τα εμπορεύματα τους σε κάποιο άλλο μέρος που ανήκε σε ξένο κράτος, μέσα ή έξω από τον κόλπο. Αυτό θα γινόταν για να κυκλοφορούν όλο και περισσότερα βενετικά πλοία, προαναγγέλλοντας σε όλους που απασχολούνται με το εμπόριο (καπετάνιους, αξιωματούχους, γραμματείς) ότι η παραβίαση των νόμων προέβλεπε αυστηρές ποινές, σύμφωνα με τα διατάγματα της 10^{ης} Ιουλίου 1709 και της 16^{ης} Μαΐου 1714.

Ο υποπρόξενος όφειλε να εκτελεί με συνέπεια τις εντολές της αρχής των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» με εκείνη την προθυμία που απαιτούσαν οι δημόσιες υποθέσεις και το εμπόριο.

Ο πρόξενος όφειλε, επιπρόσθετα, εφόσον συνέτρεχαν λόγοι για δημιουργία θέσεων υποπροξένου, αναπληρωτή προξένου και πράκτορα, να υποβάλλει αυτούς τους λόγους στην αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου». Παράλληλα, θα γνωστοποιούσε αν υπήρχαν Βενετοί υπήκοοι σε εκείνα τα μέρη κατάλληλοι γι' αυτές τις θέσεις, χωρίς όμως ο ίδιος να αναλάβει κάποια πρωτοβουλία για πρόσληψη αυτών των προσώπων. Επιπλέον, όφειλε σύμφωνα με το διάταγμα της 2^{ης} Μαρτίου 1719 να απαιτεί το 1 % και όχι περισσότερο ως προξενικό δικαίωμα για τα εμπορεύματα τόσο των Βενετών υπηκόων όσο και των ξένων, τα οποία φορτώνονταν σε βενετικά πλοία στα λιμάνια και τις σκάλες της δικαιοδοσίας του προξενείου. Αυτό θα συνέβαινε προσωρινά, για να μπορέσει αργότερα η αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου», σταθμίζοντας τις περιστάσεις, να περιορίσει τα επιβαρυντικά μέτρα για τα φορτία αποβλέποντας έτσι στην ανακούφιση της εμπορικής δραστηριότητας.

Υποχρεωνόταν ακόμη ο πρόξενος να επαγρυπνεί, ώστε στις σκάλες της Ναυπάκτου, των Σαλώνων και των ακτών τους ή στις αποβάθρες των εμπορικών πλοίων της Άρτας και της Πάτρας, οι Βενετοί έμποροι να πληρώνουν φόρο (εξαγωγής των οθωμανικών προϊόντων) που αναλογούσε στο 3 % της αξίας των εμπορευμάτων και όχι περισσότερο, χάρη των διομολογήσεων που είχαν συμφωνηθεί. Παράλληλα, όφειλε να διευθετεί κάθε διαφορά που προέκυπτε μεταξύ Τούρκων και Βενετών υπηκόων λαμβάνοντας μέτρα για τη διευθέτηση αυτών των διαφορών. Έτσι, θα αποφεύγονταν οι φιλονικίες και οι προσφυγές στους Τούρκους διοικητές για επίλυση των σχετικών προβλημάτων.

Επιπρόσθετα, ο πρόξενος όφειλε να φροντίζει με προσεκτικό τρόπο την προσωρινή φόρτωση ξένων εμπορευμάτων πάνω σε ξένα πλοία με σκοπό να μεταφορτωθούν σε βενετικά πλοία, κάνοντας γνωστό στους ενδιαφερόμενους και στους ιδιοκτήτες, που φόρτωναν σε βενετικά πλοία στις σκάλες δικαιοδοσίας τού προξενείου και ιδιαίτερα στη Σαγιάδα, την απαλλαγή από το 1/3 του φόρου της μεσιτείας (*Sansarie*). Αυτό θα συνέβαινε σύμφωνα με τα διατάγματα της 15^{ης} Απριλίου 1719 και της 24^{ης} Απριλίου 1719.

Τέλος, ο υποπρόξενος οφείλει να μεριμνά, ώστε όλοι οι Βενετοί υπήκοοι που εμπορεύονται στις σκάλες της δικαιοδοσίας του να εφαρμόζουν τη ναυτική νομολογία και να μεταβιβάζει στην αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» πίνακα με κάθε βενετικό πλοίο που εμφανίζεται στην περιοχή του.

A.S.V., Cinque Savia alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, b. 60 (8 Αυγούστου 1765) (Εικ. 2)

Sebastian Zustinian Savio alla Mercanzia
Zan Francesco Molin Savio alla Mercanzia
Piero Barbarigo Savio alla Mercanzia
Antonio Cappello primo Savio alla Mercanzia
Prospero Valmarana Savio alla Mercanzia
Piero Alberti Segretario Comissioni

Per il Veneto Console in Lepanto, e sue addiacenze.

Essendo stata il giorno d'oggi dal Magistrato Nostro eletta, e destinata la persona di voi Conte Cesare Messala, quondam Conte Zorzi suddito nativo del Zante per Console Veneto in Leppanto, Salona, e loro spiagge ò siano caricatori con la soprintendenza dell'Arta, al quale Consolato dovrà pur andar annesso quello di Patrasso, come prescrive il Decreto 11 settembre 1732, e dovendo il Magistrato Nostro ingiongervi quelle commissioni, che sono riputate necessarie, e dovrete pontualmente eseguire nell'esercizio del vostro Ministero; perciò dovrete intraprendere l'impiego Consolare personalmente, e non per via di sostituto e ciò per anni cinque da principiarsi li 12

Gennaro 1766 M.V. tempo in cui viene a spirare il quinquennio dell'attual Console Giovanni Lappo, e terminar li 11 Gennaro 1771 M.V. dopo il qual tempo si devenirà, ò alla elezione di nuovo Console, ò alla vostra || Confermazione, secondo che sarà riputato proprio, e conveniente per altri anni cinque, e così di volta in volta, ò sia di quinquennio in quinquennio nella maniera, che dispongono li Decreti dell'Eccellentissimo Senato 1699 10 Dicembre, 1714 21 Febbraro, e 1719 2 Marzo in tal proposito.

Dovrete abitare, e fare la vostra residenza in Lepanto, ò sia nel vostro Castello con la soprintendenza de luochi sopra espressi, invigilando, che non siano recati pregiudizj né à sudditi, né a loro effetti, procurando la loro sollecita spedizione; tanto nel ricapito, quanto nella partenza, e quel più, che potesse giovare ai riguardi del commercio; essendo vostra particolar incombenza di assister, ed agevolare i nostri sudditi.

Parteciparete di tempo in tempo al Magistrato Nostro, non solo le notizie, che riguardano il Pubblico servizio, quello del Commercio, e de' sudditi; ma inoltre ci trasmetterete con la maggior diligenza una nota, tanto delle mercanzie andanti, e venienti, quantità, e qualità delle medesime quanto dei bastimenti Veneti, che approdassero nella giurisdizione del Consolato, e ciò di volta in volta, e numerando le note predette per i riscontri, che ocorressero a maggior cautella, ed anche per esser conservate nella filza particolare del Consolato.

Sopra tutto accudirete, che le merci di codeste parti siano inviate in questa Città, e particolarmente obbligate quelle de sudditi, essendo a medesimi espressamente vietato dalle leggi il poterle spedire in alcuna parte dei stati esteri dentro, e fuori del Golfo, e ciò in aumento sempre maggiore del Trafico Veneto, e per intiero adempimento della pubblica volontà; || commettendo a Capitani, Scrivani, Sopracarichi, ed altri, a quali occoresse l'esecuzione delle Leggi sotto le pene tutte comminate nelle medesime a Trasgressori, ed altre ad arbitrio del Magistrato come risulta dai 2 Proclami a stampa del Magistrato Nostro esecutivi non solo di anteriori Decreti; ma approvati pur anche con altri decreti particolari in data 1709 10 Luglio, e 1714 16 Maggio, che vi vengono consegnati per lume, e loro esecuzione.

In consonanza della Patente eseguirete pontualmente gl'ordjni del Magistrato nostro, e dei Rapresentanti ancora con quella sollecitudine, e vigilanza, che ricercano gli Affari Publici, e del Commercio.

Occorendo in alcuna parte del Consolato l'impiego di Vice Consoli, sostituti, ò agenti, dovrete in consonanza pure della predetta Patente, avvanzar le notizie al Magistrato per dover dipender da quello, che vi sarà prescritto; notificando in oltre, se vi fossero sudditi in quelle parti per le opportune risoluzioni, senza prendervi alcun arbitrio, o facoltà in tal proposito.

In esecuzione del Decreto 1719 2 Marzo esigerete imo per cento, e non più sopra tutti gli effetti, tanto de sudditi, quanto degl'esteri, che fossero caricati

nei bastimenti Veneti, e ciò provisionalmente per dover poi a proporzione delle congiunture, e de tempi restringere le misure del detto aggravio a sollievo del negozio.

Con la maggior applicazione, e diligenza invigilate, che nelle scale di Lepanto, Salona, e loro spiagge, e caricatori dell'Aria, e di Patrasso, i sudditi debbano soggiacere al pagamento de Dacj in ragion di tre per cento, e non più in virtù delle || capitolazioni di questa ultima Pace, come dalla copia dei articoli in tal proposito, che vi furono consegnati,

Succedendo qualche differenza trà sudditi Veneti, ovvero tra essi, ed altre persone, userete i ripieghi, che fossero valevoli, a componere le difficoltà, perche tutto serva a divertire i liti, ed i ricorsi ai Comandanti Turchi per animarli alla maggior applicazione del Negozio.

Divertirete con destra, e cauta maniera quanto più sia possibile il carico delle merci estere sopra legni esteri ad oggetto, che siano caricate ne bastimenti Veneti, facendo comprendere a quegli'interessati e Proprietarij, che caricassero nelle predette scale, ed in particolare alla Bastia sopra legni Veneti l'esenzione del dacio intitolato Terzo delle Sansarie in virtù del decreto 1719 15 Aprile, e Terminazione esecutiva del Magistrato Nostro 24 Aprile pur 1719 che vi furono consegnate in copia.

Porrette ogni studio, perche dai sudditi siano eseguiti li Capitoli di Marina, ed avrete particolar attenzione non solo di adempire dal canto vostro, quanto dai capitoli stessi vi resta ingiunto, mà in aggiunta di trasmetterci il rolo di cadaun bastimento Veneto che capitasse sotto il vostro Consolato.

Data dal Magistrato de V Savi alla Mercanzia li 8 Agosto 1765

6

Συνοπτική απόδοση: Ο πρόξενος της Βενετίας στην Πάτρα Angelo Rosalem⁸ ενημερώνει την αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia για τον διορισμό του Φραγκίσκου Παγκάλου⁹ ως υποπρόξενου στην Άρτα. Τα καθήκοντα και οι υποχρεώσεις του νέου υποπρόξενου καθορίζονται με απόφαση που εκδόθηκε στην Πάτρα στις 10 Ιουνίου 1774. Η απόφαση αυτή αποτέλεσε και τον κανονισμό λειτουργίας του προξενείου. Σύμφωνα, λοιπόν, με τις «Commissioni rilasciate a Domino Francesco Pangalo elletto Vice Console in Arta» ο Φραγκίσκος Πάγκαλος θα κατοικεί στην Άρτα και θα εφαρμόζει απαρέγκλιτα τις εντολές που του έχουν δοθεί. Κατά την άφιξη και αναχώρηση Βενετών υπηκόων εμπόρων στις σκάλες του υποπροξενείου θα μεριμνά για την προστασία των συμφερόντων τους, ώστε να μην προκύπτει κάποια ζημία σε αυτούς. Θα προσέχει,

⁸ Για τον Άγγελο Ροζαλέμ πρβλ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ 1999, 286-296.

⁹ Για τον Φ. Πάγκαλο πρβλ. ΒΕΤΣΙΟΣ 2007, 82-85.

ώστε οι Βενετοί υπήκοοι να μην επιβαρύνονται με τον φόρο του χαρατσιού ούτε με κάποιον άλλον δασμό σύμφωνα με τις συμφωνηθείσες διομολογήσεις. Υποχρεωνόταν ακόμη ο υποπρόξενος να επαγρυπνεί, ώστε στις σκάλες του Αμβρακικού κόλπου οι Βενετοί έμποροι να πληρώνουν φόρο για κάθε εμπόρευμα που φόρτωναν ή ξεφόρτωναν που αναλογούσε στο 3 % της αξίας των εμπορευμάτων και όχι περισσότερο. Να επικοινωνεί με τον γενικό προβλεπτή της Θάλασσας και να τον ενημερώνει για οποιοδήποτε θέμα δημοσίου συμφέροντος, αλλά και για ζητήματα που αφορούν στους Βενετούς υπηκόους που εμπορεύονταν στην περιοχή. Παράλληλα, όφειλε να διευθετεί κάθε διαφορά που προέκυπτε μεταξύ Οθωμανών και Βενετών υπηκόων λαμβάνοντας μέτρα για τη διευθέτησή της. Έτσι, θα αποφεύγονταν οι φιλονικίες και οι προσφυγές στους Οθωμανούς διοικητές για επίλυση των σχετικών προβλημάτων.

Υποχρέωση του υποπρόξενου ήταν ακόμη να κοινοποιεί ανά τακτά χρονικά διαστήματα στις βενετικές αρχές έναν κατάλογο τόσο με τα είδη και την ποσότητα των εμπορευμάτων που διακινούνταν από και προς την περιοχή του υποπροξενείου, όσο και με τα βενετικά καράβια που αγκυροβολούσαν στις σκάλες και τα λιμάνια της περιοχής, με την επωνυμία τους, το όνομα των καπετάνιων και τον τόπο προορισμού τους. Στα υπηρεσιακά βιβλία του υποπροξενείου δεν θα καταχωρίζονταν ενέργειες και πράξεις που θα απέβαιναν σε βάρος των βενετικών συμφερόντων, όταν μάλιστα σε αυτές είχαν ανάμειξη και οι Τούρκοι. Θα φρόντιζε, ώστε να αποφεύγεται κάθε ναύλωση ή μεταφορά εμπορευμάτων σε πλοία με βενετική ή τουρκική σημαία, στην περίπτωση που αυτό θα δημιουργούσε προβλήματα στα συμφέροντα της Γαληνοτάτης. Επιπλέον, είχε υποχρέωση να ενημερώνει τις βενετικές αρχές για τη δράση οποιουδήποτε πειρατικού πλοίου που δρούσε στην περιοχή, αλλά και για πλοία που διενεργούσαν λαθρεμπόριο. Επίσης, όφειλε να περισυλλέγει όλους εκείνους που λιποτακτούσαν από τον βενετικό στρατό και έφταναν στα μέρη της δικαιοδοσίας του υποπροξενείου, να μην επιτρέπει την εξαγορά τους από κάποιο άλλο κράτος και να φροντίζει, ώστε να σταλούν πίσω στις βενετικές μονάδες που υπηρετούσαν. Τέλος, στο άρθρο 13 η αμοιβή του υποπρόξενου καθοριζόταν σε τέσσερα βενετικά τσεκίνια τον μήνα για όλη τη θητεία του, τα οποία θα εισέπραττε από τον πράκτορα του προξένου της Πάτρας στην Πρέβεζα.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Patrasso 1720-1764, b. 728 (10 Ιουνίου 1774)

Copia

Comissioni rilasciate a Domino Francesco Pangalo elletto Vice Console in Arta Primo: Aerandovi destinato per nostro Vice Console in Arta ove sarete per portarvi riceverete le presenti, et in vigor dell' elezione di voi fatta nel giorno

d'oggi, che unita alla presente vi si spedisce averete ad osservare inviolabilmente li seguenti capitoli per la loro pontual esecuzione.

2do: Invigillarete nel frattempo del vostro carico, che non siano arrivati pregiudizii alli sudditi Veneti; et alli loro effetti procurando ogni possibile vantaggio nel loro interesse, si nel ricapito, che nella partenza, con quel di più, che potesse giovare alli riguardi del commercio, e dell' utile di essi sudditi.

3zo: Attenderete alla difesa de' sudditi onde non siano d' altri in verruna forma molestati ne agravati da contribuzione di carezzo, o altra gravezza giusta la capitolazione della Pace.

4to: Non permettere, che li medesimi sudditi siano obbligati a maggior pagamento di dazzi nella dogana di tre per cento d'ogni loro mercanzia che imbarcassero, o sbarcassero come in dette Capitolazioni.

5to: Carteggiare colle Pubbliche Rapresentanze, e specialmente di S.E. Proveditor General da Mar per fatti Publici, e privati di sudditi colle notizie della novità rimarchabili, che occorreranno.

6to: Nascendo alcun emmergente di rilevanza di Publico affare, o de' sudditi porgerete le notizie.

7mo: Acadendo qualche differenza fra sudditi Veneti, ovvero fra essi et altre persone, usarete i ripiegi valevoli à componer la difficolta, perchè tutto serva à divertire i litiggi, et i ricorsi à comandanti Turchi.

8vo: Doverete parteciparmi da tempo in tempo non solo le nottizie, che riguardano il Publico servizio, quelle del commercio, e delli sudditi, ma in oltre trasmettermi con la maggior diligenza una notta delle mercanzie andanti, e venienti, quantità, e qualità delle medesime che approdassero in quelle scale con Veneti bastimenti grossi, in nome di essi, delli Capitani che li dirigano, e per dove destinati.

9no: Averete la mira di non dar accetar, né segnar mai negli atti della || vostra Cancellarla alcuna scrittura, o espressione, che violasse le Publica Dignità, o pure offendesse l'interesse Publico, meno s'implicare in affari de' Turchi.

Xmo: Non permetterete, che nelli bastimenti di Veneta bandiera siano statti fatti noleggi di robbe, o trasporto d'effetti, e ne Turche, a scanso di quelle moleste sopravvenienze, che potrebero nascere a danno, e a disturbo di Publici affari.

XI: Mi spedirete un preciso dettaglio di tutti li bastimenti malviventi, e contumaci, che individui il nome, cognome e patria di cadauno, il quale dettaglio dovrà continuarsi ogni qual volta capitano nelle Terre d' Arta persone di tal natura.

XII: Dovrete con tutte le vie possibili raccogliere li disertori dal Publico Servizio, non permettendo, che se ne faccia inchietta da qualunque altra Nazione, e facendo con destrezza, e buona maniera valere le ragioni sopra

tali persone per respedirli alla Publica Carica, o a qualche Rapresentanza, d'onde avessero disertato con accordargli anche il perdono.

XIII: Vi si assegna per vostro onorario, o emolumento zecchini d'oro Veneti quattro al mese, che vi saranno di volta in volta contribuiti dal mio aggente nel Golfo di Prevesa, e dovrà computtarsi esso onorario dal giorno; che nell'Arta riceverete il possesso senz' altro mio aggravio di spese in vernai altro conto, che delli soli zecchini quattro cui serviranno per il suplimento d'ogni vostro occorrente a norma del praticato col Processor Vice Console vostro fratello Niccolò.

Datta dalla Residenza nostra in Patrasso li 10 Giugno 1774

Angelo Rosalem Console

Gasparo Conte Rosalem Console Sostituto Veneto in Patrasso ha fatto copiare dall'originale incontrato, sottoscritto e sigillato.

7

Συνοπτική απόδοση: Ο πρόξενος της Βενετίας στην Πάτρα Angelo Rosalem¹⁰ ενημερώνει στις 12 Ιουνίου 1774 την αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia για την τοποθέτηση του Φραγκίσκου Παγκάλου ως υποπρόξενου στην Άρτα και ζητά την έγκριση της. Ο νέος υποπρόξενος αντικαθιστά τον αδελφό του Νικόλαο Πάγκαλο, που προορίζεται να αναλάβει νέα καθήκοντα ως πρόξενος στη Τζιά. Αναφέρει, μάλιστα, ότι ο Φραγκίσκος Πάγκαλος θα φανεί αντάξιος του προκατόχου του, ο οποίος υπηρέτησε για αρκετά χρόνια το υποπροξενείο της Άρτας με εντιμότητα και ακεραιότητα προς όφελος των δημοσίων συμφερόντων.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Patrasso 1765-1794, b. 729 (12 Ιουνίου 1774)

Illustrissimi, et Eccellentissimi Signori Signori Proni(Padroni) Colendissimi
Destinato dalla clemenza di VV.EE. il Signore Nicolò Pangalo all' incombenze del Veneto Consolato in Zia doppo aver sostenuta per parechi anni le funzioni di Vice Console Veneto in Arta, con probità, fede, e vantaggio delle cose Publiche in quei molestissimi confini. Perchè non resti sprovveduto cosi apportante luoco, ho con la facultà concessami dalla clemenza di VV.EE. sostituito in suo luoco il Signor Francesco suo fratello, quale reso capace nella scuola del precessore, promesse effetti corrispondenti nell'impiego medesimo alli Publici oggetti. Rassegno la fatta elezione

¹⁰ Για τον Άγγελο Ροζαλέμ πρβλ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ 1999, 286-296.

perchè sia dalla clemenza di VV.EE. approvata, alle quali con proffonda umiltà baccio le vesti.

Patrasso 12 Giugno 1774 S.N.

Di VV.EE.

8

Συνοπτική απόδοση: Με διάταγμα της αρχής των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» στις 24 Μαρτίου 1779 επικυρώνεται ως Βενετός πρόξενος στη Ναύπακτο, Άρτα, Σάλωνα, Πάτρα, και τις ακτές τους ή τα μέρη φόρτωσης και εκφόρτωσης των εμπορικών πλοίων στον κόλπο της Ναυπάκτου, ο Κόντης Angelo [Angiolo] Rosalem. Η χρονική διάρκεια της θητείας του ήταν για πέντε χρόνια και θα ξεκινούσε από τη 15^η Απριλίου 1779 και θα ολοκληρωνόταν τη 15^η Απριλίου 1784. Με το τέλος αυτού του χρονικού διαστήματος η αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» θα προέβαινε στην ανανέωση της θητείας του ή θα προχωρούσε στην εκλογή νέου προξένου ανάλογα με το τι θα έκρινε ενδεδειγμένο και επωφελές για το συμφέρον της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας. Γι' αυτό η αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia διαμηνύει σε οποιονδήποτε Βενετό υπήκοο, που θα βρεθεί στην περιοχή της δικαιοδοσίας του προξενείου, ότι οφείλει να αναγνωρίζει και να σέβεται τον πρόξενο, και παρακαλεί όλες τις οθωμανικές αρχές να τον αναγνωρίσουν ως επίσημο πρεσβευτή της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας, παρέχοντας του κάθε βοήθεια. Η αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» πιστεύει ότι, εφόσον οι Βενετοί υπήκοοι και οι τουρκικές αρχές κρατήσουν αυτήν τη στάση απέναντι στον πρόξενο, αυτός θα μπορέσει να επιτελέσει με τον καλύτερο τρόπο το έργο του για το συμφέρον της βενετικής ναυσιπλοΐας.

A.S.V., Cinque Savia alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, b. 603 (24 Μαρτίου 1779) (Εικ. 3)

n° 11 F

Paulus Rainerius Dei Gratia Dux Venetiarum etcc. etcc.

Noi Savj alla Mercanzia

Universis et singulis ad quos hae Nostrae pervenerint significamus: Che essendo stato nel giorno 23 del mese del corrente riconfermato nell' Eccellentissimo Pien Collegio per Console Veneto in Lepanto, Salona, e loro spiaggie, o siano Caricatori con la Sopraintendenza dell'Arta, e con annesso Patrasso, il Conte Angiolo Rosalem per anni cinque da principiarsi il giorno 15 Aprile prossimo venturo, doppo de' quali a tenor delle Statutarie Pubbliche Leggi si devenirà o alla nuova sua Riconferma, o ad altra elezione in sua

vece, come lo ricercassero li Publici riguardi, e le esigenze de' sudditi, con gli obblighi, ed emolumenti espressi, e contenuti nelle Commissioni, che gli vennero rilasciate al momento della prima sua istallazione nel Consolato stesso: perciò commettemmo a qualunque suddito del Serenissimo Dominio commorante, o che capitasse a Lepanto, e luoghi sopra espressi, che debba per tale riconoscerlo, e rispettarlo, e preghiamo tutti li Comandanti, e Ministri Ottomani di admeterlo medesimamente per Console Nostro, tenendolo in protezione, e prestandogli ogni assistenza, e favore. Siccome dalla benevolenza di essi Nostri amici ci promettiamo, così dall'obbedienza de' sudditi e Publica rissoluta volontà, che ciò sia eseguito, sicuri Noi di ottenere dalla di lui abilità, probità, e cognizione in continuazione dell'utile, e fruttuoso benemerito servizio sin qui prestato frutti corrispondenti ai Publici sempre importanti riguardi, nomeno che a quelli niente meno essenziali del Commercio di questa Piazza, e degl'interessi della Veneta Navigazione.

Datae dal Magistrato de' V Savj alla Mercanzia li 24 Marzo 1779

Vicenzo ... Savio alla Mercanzia

Gabriel Marcello Savio alla Mercanzia

Girolamo Gradenigo Savio alla Mercanzia

Orazio Laverari Segretario

9

Συνοπτική απόδοση: Με διάταγμα της αρχής των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» στις 31 Μαρτίου 1784 επικυρώνεται ως Βενετός πρόξενος στη Ναύπακτο, Άρτα, Σάλωνα, Πάτρα, και τις ακτές τους ή τα μέρη φόρτωσης και εκφόρτωσης των εμπορικών πλοίων στον κόλπο της Ναυπάκτου, ο Κόντης Angelo Rosalem. Η χρονική διάρκεια της θητείας του ήταν για πέντε χρόνια και θα ξεκινούσε από τη 15^η Απριλίου 1784 και θα ολοκληρωνόταν τη 15^η Απριλίου 1789. Με το τέλος αυτού του χρονικού διαστήματος η αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» θα προέβαινε στην ανανέωση της θητείας του ή θα προχωρούσε στην εκλογή νέου προξένου ανάλογα με το τι θα έκρινε ενδεδειγμένο και επωφελές για το συμφέρον της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας. Γι' αυτό η αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia διαμηνύει σε οποιονδήποτε Βενετό υπήκοο, που θα βρεθεί στην περιοχή της δικαιοδοσίας του προξενείου, ότι οφείλει να αναγνωρίζει και να σέβεται τον πρόξενο, και παρακαλεί όλες τις οθωμανικές αρχές να τον αναγνωρίσουν ως επίσημο πρεσβευτή της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας, παρέχοντας του κάθε βοήθεια. Η αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» πιστεύει ότι, εφόσον οι Βενετοί υπήκοοι και οι τουρκικές αρχές κρατήσουν αυτή τη στάση απέναντι στον πρόξενο, αυτός θα μπορέσει να επιτελέσει με τον καλύτερο τρόπο το έργο του για το συμφέρον της βενετικής ναυσιπλοΐας.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Patrasso 1765-1794, b. 729 (31 Μαρτίου 1784)

59 Paulus Rainerius Dei Gratia Dux Venetiarum

Noi Savi alla Mercanzia

Universis, et singulis ad quos hae Nostra pervenerint significamus.

Ch'essendo stato nel giorno 30 del mese cadente riconfermato nell'Eccelso Pien Collegio, con l'intervento di questa Magistratura per Console Veneto in Lepanto, Arta, Salona, Patrasso, e loro spiagge, o caricatori nel Golfo di Lepanto il Conte Angelo Rosalem per anni cinque da principiarsi a tenor dela precedente di lui Patente li 15 Aprile prossimo venturo e termineranno li 15 Aprile 1789 doppo de' quali a senso delle Statutarie Pubbliche Leggi si devenirà o alla nuova sua Riconferma, o ad altra Elezione in sua vece, come lo ricercassero li pubblici riguardi, e l'esiggenze de' sudditi, con gl'obblighi, ed emolumenti espressi, e contenuti nelle Commissioni, che gli vennero rilasciate al momento della prima sua Istallazione nel Consolato stesso: perciò commetteremo a qualunque suddito del Serenissimo Dominio commorante, o che capitasse a Lepanto, e luoghi sopraespressi, che debba per tale riconoscerlo, e rispettarlo, e preghiamo tutti li Comandanti, e Ministri Ottomani di admetterlo medesimamente per Console Nostro, tenendolo in protezione, e prestandogli ogni assistenza e favore: siccome dalla benevolenza di essi Nostri amici ci prommettiamo, così dall'obbedienza de' sudditi è pubblica rissoluta j volontà, che ciò sia eseguito sicuri Noi di ottenere dalla di lui abilità, probità, e cognizione in continuazione dell'utile, e fruttuoso benemerito servizio sin qui prestato frutti corrispondenti ai pubblici sempre importanti riguardi, nonmeno che a quelli egualmente essenziali del Commercio di questa Piazza, e degl'interessi della Veneta Navigazione.

Data dal Magistrato de' V Savj alla Mercanzia li 31 Marzo 1784

Francesco Foscari Savio alla Mercanzia

Gio(vanni) Nani Savio alla Mercanzia

Bortolamio Gradenigo ... Savio alla Mercanzia

Nicolò Foscari Savio alla Mercanzia

Antonio Boldù Savio alla Mercanzia

Zuane Vincenti Foscari Segretario

10

Συνοπτική απόδοση: Ο πρόξενος της Βενετίας στην Πάτρα Angelo Rosalem ενημερώνει τις βενετικές αρχές για τον διορισμό του Dimo Salomon, καταγόμενου από την Ιθάκη, ως υποπρόξενου στο Δραγαμέστο, στις Κανδήλες και την Κατοχή (περιοχές της Αιτωλοακαρνανίας). Τα καθήκοντα και οι υπο-

χρεώσεις του νέου υποπρόξενου καθορίζονται με απόφαση που εκδόθηκε στην Πάτρα στις 30 Μαΐου 1789. Η απόφαση αυτή αποτέλεσε και τον κανονισμό λειτουργίας του προξενείου. Σύμφωνα, λοιπόν, με τις «Commissioni» ο Dimo Salomon οφείλει να τηρεί με κάθε επιμέλεια τις εντολές των βενετικών αρχών, τις οποίες θα ενημερώνει κατά τακτά χρονικά διαστήματα για όλα όσα αξιοσημείωτα συμβαίνουν στην περιοχή του υποπροξενείου, ώστε αυτές να λαμβάνουν τις κατάλληλες αποφάσεις και να προβαίνουν στις δέουσες ενέργειες. Θα προσφέρει τη βοήθεια και υποστήριξη του σε όλους τους Βενετούς υπηκόους που εμπορεύονται στην περιοχή και θα εισπράττει προξενικά δικαιώματα που αντιστοιχούν στο 1 % της αξίας των εμπορευμάτων που φορτώνονται σε βενετικά πλοία στις σκάλες της δικαιοδοσίας του. Θα φροντίζει να επιδεικνύει συμπεριφορά ανάλογη του τιμητικού αξιώματος του και θα μεριμνά για τη διατήρηση φιλικών σχέσεων με τις οθωμανικές αρχές. Αν γίνονται φορτώσεις πλοίων στις σκάλες της περιοχής οφείλει να αποστέλλει όλα τα παραστατικά με την ποσότητα και το είδος των εμπορευμάτων στο προξενείο της Πάτρας, ώστε αυτό να ενημερώνει άμεσα την αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia. Παράλληλα, οφείλει να διευθετεί κάθε διαφορά που προέκυπτε μεταξύ Οθωμανών και Βενετών υπηκόων λαμβάνοντας μέτρα για τη διευθέτησή της, ώστε να αποφεύγονται οι διαμαρτυρίες προς τις βενετικές αρχές. Τέλος, εάν προκύπτει κάποιο ζήτημα μεταξύ Βενετών υπηκόων θα φρόντιζε να το επιλύσει με φιλικό τρόπο για να μην δημιουργούνται προβλήματα στην περιοχή του. Σε περίπτωση όμως που κάποιος Βενετός υπήκοος δεν συμμορφωνόταν με τις εντολές του θα έπρεπε να ενημερώσει άμεσα τις προϊστάμενες βενετικές αρχές για να επιληφθούν της υπόθεσης.

A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Patrasso 1720-1764, b. 728 (30 Μαΐου 1789)

Copia

Commissione data da Noi Gasparo Conte Rosalem Console sostituto Veneto di Lepanto, Arta, Patrasso à Domino Dimo Salomon quondam Signor Giorgio suddito Veneto da Teachi elletto per nostro Aggente nel Vice Consolato di Dragomestre Candelle, e Catochi con patente, che gli abbiamo rilasciato in oggi

Primo: Usarete in primo luogo la diligenza di eseguire in ogni incontro accuratamente le venerabili prescrizioni, che vi saranno impartite dall' Eccellentissima Primaria Carica da Mar, e da qualunque altro Publico Rappresentante.

2do: Assisterete, e proteggerete con fervido zelo li sudditi Veneti, che capitassero nelli suespressi luoghi in ogni loro occorenza, e conseguirete

parimente dalli medesimi li dirritti Consolari, che si appartengono di uno per cento sopra gli effetti, che fossero caricati sù i Veneti bastimenti nelle succennate scalle à tenore delle Pubbliche disposizioni, e gli alboraggi pure à norma del consueto.

3zo: Impiegerette l'attenzione a ragguagliarci di tempo in tempo tutto quello, che anderà succedendo in detti luoghi meritevole di riflessione; onde potiamo inoltrare ove incombe l'opportune notizie, non che disporre li neccessarii provvedimenti per ogni buona ordinanza.

4to: Vi riportarete con piena probità, e candore nel sostenimento di tale incarico onde risultar degna di lode l'aggenza conferittavi, e non abbia alcuno di lagnarsi occasione del vostro procedere invigillando di passare in buona amichevole armonia anche con li Comandanti Ottomani.

5to: Succedendo carichi di bastimenti ci spedirete li manifesti, che dichiarino precisamente la quantità delli generi caricati per doverli Noi rassegnare al Magistrato Eccellentissimo de' Signori V Savii alla mercanzia.

6to: Insorgendo vertenze fra suditi Ottomani, e Veneti procurarete con ogni miglior modo, e forma sopirle onde non succedano reclami, che disturbar possano l'Eccellentissima Primaria Carica e gli Eccellentissimi Rappresentanti.

7mo: Succedendo qualche questione fra sudditi Veneti procurarete in via amichevole defBnirla, onde impedire nelle scalle, a voi raccomandate qualunque, || inconveniente, ò disordine.

8vo: Se per avventura capitasse qualche sudito nelle scalle suesprese disubidente, e scoretto, che apportar potesse qualche disturbo ai Nazionali avisarete l' Eccellentissima Primaria Carica per regolarvi à norma de' suoi comandi tanto eseguirete per conciliarvi il Pubblico compatimento.

Patrasso 30 Maggio 1789 S.V.

Gasparo Conte Rosalem Console Sostituto Veneto

Gasparo Conte Rosalem Console Sostituto Veneto in Patrasso ha fatto copiare dall'originale incontrato, sottoscritto e sigillato.

11

Συνοπτική απόδοση: Με διάταγμα της Εξοχότατης Γερουσίας επικυρώνεται ως Βενετός πρόξενος στη Ναύπακτο, Άρτα, Σάλωνα, Πάτρα, και τις ακτές τους ή τα μέρη φόρτωσης και εκφόρτωσης των εμπορικών πλοίων στον κόλπο της Ναυπάκτου, ο Κόντης Angelo Rosalem. Η χρονική διάρκεια της θητείας του ήταν για πέντε χρόνια και θα ξεκινούσε από τη 15^η Απριλίου 1789 και θα ολοκληρωνόταν τη 15^η Απριλίου 1794. Με το τέλος αυτού του χρονικού διαστήματος η αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» θα προέβαινε στην ανανέωση της θητείας του ή θα προχωρούσε στην εκλογή νέου προξένου ανάλογα

με το τι θα έκρινε ενδεδειγμένο και επωφελές για το συμφέρον της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας. Γι' αυτό η αρχή των Cinque Savi alla Mercanzia διαμηνύει σε οποιονδήποτε Βενετό υπήκοο, που θα βρεθεί στην περιοχή της δικαιοδοσίας του προξενείου, ότι οφείλει να αναγνωρίζει και να σέβεται τον πρόξενο, και παρακαλεί όλες τις οθωμανικές αρχές να τον αναγνωρίσουν ως επίσημο πρεσβευτή της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας, παρέχοντας του κάθε βοήθεια. Η αρχή των «Πέντε Σοφών του Εμπορίου» πιστεύει ότι, εφόσον οι Βενετοί υπήκοοι και οι τουρκικές αρχές κρατήσουν αυτήν τη στάση απέναντι στον πρόξενο, αυτός θα μπορέσει να επιτελέσει με τον καλύτερο τρόπο το έργο του για το συμφέρον της βενετικής ναυσιπλοΐας.

A.S.V., Cinque Savia alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, b. 603 (Δεκέμβριος 1789)

97 Ludovicus Manin Dei Gratia Dux Venetiarum
Noi Savj alla Mercanzia

Universis, et singulis ad quos hae nostrae pervenerint significamus.

Ch'essendo stato con Decreto dell'Eccellentissimo Senato riconfermato per Console Veneto in Lepanto, Arta, Salona, Patrasso, e loro spiagge, o caricatori nel Golfo di Lepanto il Conte Angelo Rosalem per anni cinque, ch'ebbero principio e tenor della precedente di lui patente li 15 aprile decorso, e termineranno li 15 aprile 1794 doppo de quali a senso delle Statutarie Pubbliche Leggi si devenirà o alla nuova sua Riconferma, o ad altra Elezione in sua vece, come lo ricercassero li pubblici riguardi, e l'esigenza de' sudditi, con gl'obblighi, ed emolumenti espressi, e contenuti nelle Commissioni, che gli vennero rilasciate al momento della prima sua Istallazione nel Consolato stesso: perciò commettemo a qualunque suddito del Serenissimo Dominio commorante, o che capitasse a Lepanto, e luoghi sopraespressi che detta per tale riconoscerlo, e rispettarlo, e preghiamo tutti li Comandanti, e ministri Ottomani di admetterlo medesimamente per Console nostro, tenendolo in protezione, e prestandogli ogni assistenza, e favore: siccome dalla benevolenza di essi nostri amici ci promettiamo, così dall'obbedienza de' sudditi e publica rissoluta volontà, che ciò sia || eseguito sicuri noi di ottenere dalla di lui abilità, probità, e cognizione in continuazione dell'utile, e fruttuoso benemerito servizio sia qui prestato frutti corrispondenti ai pubblici sempre importanti rigdi(riguardi), non meno che a quelli egualmente essenziali del Comercio di questa Piazzale degl'interessi della Veneta Navigazione.

Data dal Magistrato de V Savj alla Mercanzia li [...] Dicembre 1789

Andrea Giulio Corner Savio alla Mercanzia

Antonio Zulian Savio alla Mercanzia

Girolamo Diedo Savio alla Mercanzia
 Marco Zeno Kavalier Savio alla Mercanzia
 Paulo Bembo Savio alla Mercanzia
 Giovanni Antonio Gabriel Segretario

Αρχειακές πηγές

Archivio di Stato di Venezia

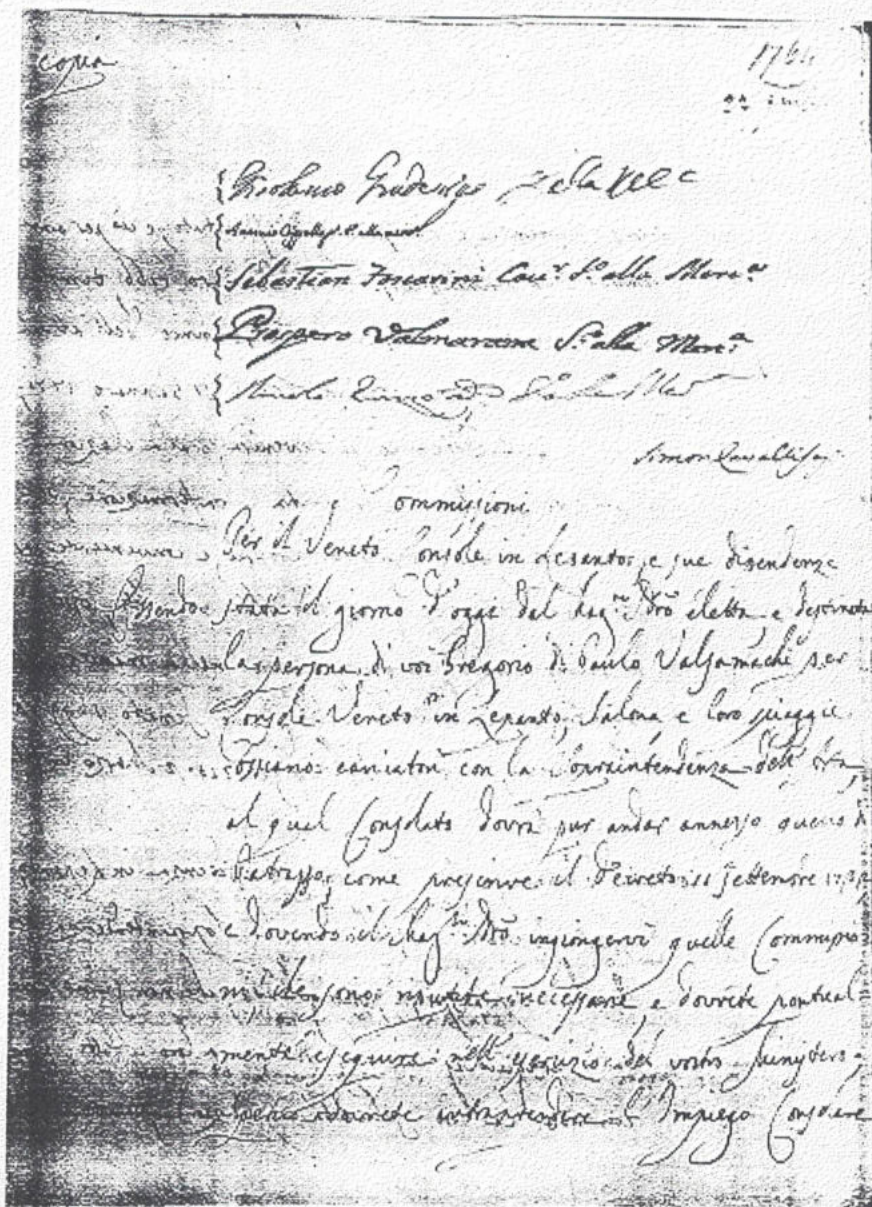
- A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Seconda Serie, Consoli Veneti in Levante, b. 31, quaderno 250, χ. αρ.
 A.S.V., Cinque Savia alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, b. 603
 A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Patrasso 1720-1764, b. 728
 A.S.V., Cinque Savi alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, Patrasso 1765-1794, b. 729

Βιβλιογραφία

- ΒΕΤΣΙΟΣ Ε. Α., 2007, *Η διπλωματική και η οικονομική παρουσία των Βενετών στην περιοχή της Άρτας κατά τον 18^ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη
 ΒΕΤΣΙΟΣ Ε. Α., 2010, Το προξενείο της Βενετίας στην Πάτρα κατά τη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα: Δικαιοδοσία – Έσοδα και Έξοδα, στο: Φ. Ι. ΤΟΛΟΥΔΗ (Επιμ.), Λ' Πανελλήνιο Ιστορικό Συνέδριο 29-31 Μαΐου 2009, Πρακτικά, Θεσσαλονίκη, 95-112
 ΔΙΑΛΕΤΗ Α., ΠΛΑΚΩΤΟΣ Γ. & ΠΟΥΠΟΥ Α., 2015, *Ιστορία της Βενετίας και της βενετικής Αυτοκρατορίας 11^{ου}-18^{ου} αιώνας. Κοινωνία, Οικονομία, Πολιτισμός*, Αθήνα
 ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ Σ., 1999, *Ιστορία της πόλεως Πατρών. Από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τον 1821*, Δ' έκδ., επιμ. Β. Λάζαρης, Πάτρα
 LANE F., 2007, *Βενετία η θαλασσοκράτειρα. Ναυτιλία, Εμπόριο, Οικονομία*, μτφ. Κ. Κουρεμένος, επιμ. Γ. Παγκράτης, Αθήνα
 ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Μ., 1990, *Ο θεσμός του προξένου των Ελλήνων εμπόρων κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Το εμπόριο του Αρχιπελάγους και το ελληνικό προξενείο της Βενετίας*, Αθήνα (ανέκδοτη διδακτορική διατριβή)

Εικόνες

ΕΙΚΟΝΑ 1: Η αρχαιακή μορφή της πρώτης σελίδας του Εγγράφου 4 (A.S.V., Cinque Savia alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, b. 603)

1755
Cin.

{ Sebastiano Giacchini Vice alla Merc.
 { Don. Jacopo Doria 1° alla Merc.
 { Piero Trabanzo 1° alla Merc.
 { Antonio Caputo 1° alla Merc.
 { Don. Francesco S. alla Merc.
 { Don. Alberto Seg.

Compiere

Le il Vostro Consolo in rispetto e sua obediencia
 Etendo stata il giorno d'oggi del 11. M. 1755. eletto ed ordinato
 Revere di un C. C. della Consola di C. Loreti suddito Nostro
 del Vostro Consolo in rispetto, salute e loro fa-
 ve o pena (ricordato con la gravità della legge) di
 quale Consolato dovrà per andar meglio quello di ristretto a
 presentarsi il Decreto il 17. M. 1752. e dovendo il Consolo
 ingiungersi quelle condizioni che sono riputate necessarie
 e dovere parimente eseguire nell'interesse del detto
 Consolo. Non dovere intraprendere l'impiego di andare
 fuori del Consolato e non prima di esser stato eletto e
 approvato il 12. Jan. 1766. N. V. tempo in cui viene a
 fine il quinquennio dell'attuale Consolo 17. M. 1755. Et
 parimenti il 12. Jan. 1771. M. V. giorno del qual tempo il
 Consolato o alla elezione di nuovo Consolo o alla elezione
 conform

ΕΙΚΟΝΑ 2: Η αρχαιακή μορφή της πρώτης σελίδας του Εγγράφου 5
(A.S.V., Cinque Savia alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, b. 60)

*Paulus Rainorius Dei Italiae Rex
 Venetianum etc etc
 Noi Savj alla Mercanzia*

*Universis et Singulis ad quas haec Notitia pervenerint, significamus: Che essendo
 stato nel giorno 23 del Mese corrente riformato nell'Esame: Gian Carlo per Consolo
 Veneto in Leganto, Salona, e loro spiagge, o siano Cavicati con la Soprintendenza dell'
 Arca e con amesso Patraso, il Conte Argialo Tomalesi per anni cinque da principio
 il giorno 15 Aprile prox: venturo, doppo de quali a tenor delle Statutarie Sub: Leggi
 si doverà o alla nuova sua Riconferma, o ad altra elezione in sua vece come lo vi:
 cercarono li Sub: riguardi, e le esigenze de' sudditi, con gli obblighi ed emolumenti espressi,
 e contenuti nelle Commissioni che gli vennero rilasciate al momento della prima sua installa:
 zione nel Consolato stesso per cui commetteria a qualunque suddito del detto Dominio con:
 munito o che capitare a Leganto, e luoghi sopra espressi, che debba per tale riconoscimento e rispetto
 e profitto tutti li Consolanti, e Ministri Consolari di admetarlo vederissimo, per li quali lo detto
 tenendo in protezione, e presentandogli ogni autorità, e favore. Niente dalla benevolenza di
 esse Signori, e Signori, con tutti obbedienza di sudditi e Sub: riverente volontà, che sia
 sia eseguito, senza che di ottenere dalla in lui abilità, giustizia e acquiescenza in esecuzione dell'utile e
 fruttuoso lavoro. Evviva in qui protestato tutti corrispondenti ai Sub: sempre importante riprese
 nel meno che a quelli usate meno essenziali del Cons: di questa Piazza, e degli interessi della Ven: Naviga:
 Pace dal Magistrato de' V. Savj alla Merc: il 24 Marzo 1779.*

Giuseppe Frarini Savj alla Merc.
Subrat. Bonetto S.º alla Merc.
Girolamo Frarini Savj alla Merc.

ΕΙΚΟΝΑ 3: Η αρχαιακή μορφή του Εγγράφου 8
 (A.S.V., Cinque Savia alla Mercanzia, Lettere dei Consoli, b. 603)